

**СПИСЪК НА ОБЕКТИ СЪС СТАТУТ НА НЕДВИЖИМИ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ /ПАМЕТНИЦИ НА
КУЛТУРАТА/
С КАТЕГОРИЯ “НАЦИОНАЛНО ЗНАЧЕНИЕ” НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА АПРИЛЦИ**

№	Населено място	Наименование на НКЦ	Административни данни			Вид /според научната и културната област, към която се отнасят, съгл. чл. 47 от ЗКН/	Документ за предоставяне на статут: /ДВ бр./год.; протокол на НСОПК/ СЕСОНКЦ, заповед № на МК/
				Кв	Парцел/пл.№		
1.	гр. Априлци /кв. Ново село/	Гробищна църква „Св. Параскева”			XV-320	исторически	ДВ бр. 52/1977 г.
2.	гр. Априлци /кв. Зла река/	Място на сражение и лобно място, СЗ на левия бряг на р. Видима в Дебневския боаз				исторически	ДВ бр. 75/1978 г.

ОБЩИНА АПРИЛЦИ	
научна и културна област	брой НКН
Археологически	35 по АКБ
Исторически	11
Архитектурно-строителни	185
Художествени	5
Урбанистични	/
Културен Ландшафт	/
Парково и град. изкуство	/
Етнографски	4
Културен маршрут	/

Историческите НКЦ в община Априлци са:

1. Място на сражение и лобно място, северозападно на левия бряг на р. Видима и Дебневския боаз, кв. Зла река
2. Чешма-паметник на Колю Тодоров – ковача (майстор на ковани саби, съсечен в м. „Тотина поляна”
3. Гробищна църква „Света Параскева” в кв.Ново село
4. Девически манастир „Света Троица”, кв. Ново село
5. Къщата на Поп Петко (заклинател на Новоселските въстаници), кв. Ново село
6. Историческо място и паметник на Цанко Дюстабанов, м.”Бунарят”, в подножието на вр. „Мара Гидик”
7. Паметник на загиналите 1912-1918г. в центъра на кв. Острец
8. Паметна плоча на загиналите остречани в Отечествената война 1944-1945г.
9. Църква „Рождество Богородично”, кв. Острец
10. Паметник на Велчо Ночев (герой на Новоселското въстание), с. Велчево

11. Църква „Архангел Михаил”, с.Скандалото

Художествени НКЦ в общината, означени в списъка на НИНКН са:

1. Църква „Свети Димитър”, с. Видима
2. Църква „Свети Георги Победоносец”, кв. Ново село
3. Гробищна църква „Света Параскева” в кв.Ново село
4. Църква „Рождество Богородично”, кв. Острец
5. Църква „Архангел Михаил”, с.Скандалото

Етнографските обекти, включени в списъците с ПК са:

1. Кантарска воденица, кв. Острец
2. Дражевска воденица, кв. Острец
3. Банюва воденица, кв. Острец
4. Пеновска воденица, кв. Острец

Недвижимите културни ценности, с местно значение са:

1. Къща на Петко Попниколов
2. Храм-паметник „Свети Георги Победоносец”, кв. Ново село
3. Девически манастир „Света Троица”, кв. Ново село
4. Къща на Ангелина Попска
5. Средновековна крепост „Русалийски проход”
6. Средновековна крепост вр. „Голям Острец”
7. Средновековна крепост м. „Чучура”

Някои от по-изявените археологически недвижими културни ценности са:

- **Антична и средновековна пътна станция „Манастира“**, от чиято крепостна стена има запазени останки в източната част, достигащи до 1.1 m, изградени от ломен камък, споен с хоросан, със средна широчина 0.7 m. Имала е две помещения, силно разрушени в източната и южната част. Съоръжението е съществувало през 4- 6 век и 12- 14 век. През средновековието към западния зид е бил построен прикрит зид от ломени камъни, споени с кал, с разкрита дължина над 9 m. Бил е част от по- голяма постройка, унищожена при построяването на мандрата в посочената местност.(не е обявена за НКЦ)
- **Тракийска, антична и късноантична крепост източно от кв. Острец на гр. Априлци**, на извисяващия се куполообразен връх „Острец“. В билната част на върха през V-III в.пр.н.е. е била построена тракийска крепост. През IV-VI век на крепостното съоръжение е направено преустройство, като са издигнати нови стени. Първоначално крепостната стена е била изградена от ломени камъни без спойка. При траките крепостта е била с неправилна форма, а при римляните във вид на квадрат. От север и запад тя е била естествено защитена от множество стръмни скали. Следи от укрепване се намират от югоизточната страна където се забелязват основите на 3 малки кули. Югоизточно от цитаделата са запазени останки от градежи с квадратна и правоъгълна форма. Височината на най- запазените зидове достига 0.6-0.7 m. Стените са градени от камъни без спойка. Крепостната стена е била широка 2.4-2.9 m. Входът е бил тесен и е бил защитен от кула с размери 2.4-2.9 m. При сондажни разкопки в тази крепост са открити следи от пожари и разрушени жилища. Открито е водохранилище. На съседния, по- нисък връх от масива е имало правоъгълна кула с размери 7/5 m. Местността се нарича „Соколов връх“. Според проф. Ат. Милчев, проучвал крепостите, и двете укрепления са разрушени в началото на III в.пр.н.е. от келтите. По- късно, през римската епоха, те частично са възстановени. Тракийската крепост на Острец е имала визуална връзка на юг с укрепленията и станцията в „Русалийски проход“; на северозапад с легендарната крепост „Зелени град“ на връх „Черни връх“ и към крепостта над село Скандалото и на запад с калето над река „Зла река“.
- **Османска табия** североизточно от хижа Тъжа. Табията е служила за охрана на Русалийския проход по времето на Руско- турската война. Приблизителните и размери са 90x50 m. Има неправилна форма и фронт насочен на запад-северозапад. Има отлична позиция за артилерийско обстрелване на пътя както от северната страна на билото, така и от южната.(не е обявена за НКЦ)
- Преградна стена в Русалийски проход е късноантична и средновековна. Русалийският проход е разположен в Троянско- Калоферския дял на планината, източно от връх "Марагидик" (Русалка). Той е най- високият проход пресичащ Централна Стара планина. Крепостите от двете страни- на река Боазка и река Острешка, са служели за

охрана на пътя. Стената и е права, дълга 111 m и дебела 2 m. Построена е в посока североизток- югозапад. От югозападната страна е свързана със скала, а в североизточната завършва с кула. Точно където пътя пресича стената, е разположена втора кула с размери 12x8 m. Възможно е там да е имало врата за затварянето на прохода. Зидарията е от ломен камък, споен с бял хоросан. Пътят е бил настлан с големи плочести камъни.

- **Тракийска крепост "Зелени град"** се намира на връх "Черни връх", северно от центъра на град Априлци.(не е обявена за НКЦ)
- **Средновековна крепост има в местността „Чучура“**, източно от село Велчево
- **Тракийска крепост "Калето"** се намира източно от кв. Острец на билната част на хребета Ослар. Представлява площадка със стръмни склонове на север, запад и юг. Крепостта е обградена със зидове почти от всички страни. Запазената височина на зидовете е 1 m, а дебелината до 1.2 m. От изток където е бил предполагаемия вход, през 1996 г. все още са се забелязвали 6 стъпала, водещи към вътрешността на укреплението. Вероятно крепостта е временно или сезонно обитавана и е служила за защита на тракийското население. В ниската част на стръмните северни склонове се забелязват следите на широк път, водещ към нея.(Не е обявена за НКЦ)

Тракийските могили, регистрирани в АКБ, не са археологически проучвани, част от тях са унищожени от земеделска дейност, строителство или иманярство.

Християнските сгради – манастир и църкви, са в сравнително добро състояние, регистрираните като недвижими културни ценности са:

- **Девическият манастир „Света Троица“** - построен през 1830г. по инициатива на новоселеца Петър Йончев, който оставил дъщеря си като послушница в него. Манастирът е играл много активна роля по време на въстанието, като там се шиели дрехи и се осигурявали храни за въстаниците. При разгрома на въстанието манастирът е разрушен и подпален, църквата била ограбена, а скрилите се в него монахини и миряни – измъчвани и зверски убити. В изградения „Дом паметник“ на новоселското въстание и костницата, съхраняваща останките на избитите монахини (канонизирани) е показана историята и героизма на въстанието. Храмовият празник се чества на Света Петдесетница.
- **Църква „Свети Архангел Михаил“**, с. Скандалото е построена през 1870г. и представлява трикорабна едноапсидна псевдобазилика с оригинални стенописи и интересна каменна пластика по фасадата.

- **Църква „Свети Димитър”**, кв. Видима на гр. Априлци е построена през 1895г. и представлява голям трикорабен храм с купол над трансепта, нартекс и камбанария над него.
- **Църква „Свети вмч. Георги Победоносец”**, кв. „Ново село”, гр. Априлци е с храмов празник 6 май – Гергьовден. Храмът е построен в памет на загиналите в Априлското въстание с държавни средства – 15000 златни лева, отпуснати през 1895 от правителството на Стефан Стамболов (1887-1895г.). Строителството се ръководи от известния строител от Трявна Къньо Денев, под надзора на главна техн. служба гр. Плевен – инж. Никола Дреновски и продължава 9 години с помощта на местното население. На Гергьовден 1904г. храмът е осветен от Скопския Митрополит Максим. Основен ремонт и ново изографисване на храма се извършва през 1976г. по случай 100-годишнината от Априлското въстание.
- **Църква „Рождество Богородично”**, кв. Острец, гр. Априлци е осветена на 08.09.1881г. (Малка Богородица) от търновския митрополит Климент (Васил Друмев). Главният майстор е уста Минко Петров Георгиев, ученик на Кольо Фичето.
- **Гробищна църква „Света Параскева”**, кв. Ново село, гр. Априлци на платото над р. Кална в непосредствена близост до площада е построена през 1814г. Тя е част от църковно-училищен възрожденски комплекс, включващ и построеното през 1850 година училище, заобиколени от здрава каменна ограда с оформена в северозападната ѝ част масивна дъбова порта. Представлява трикорабна едноапсидна псевдобазилика почти изцяло вкопана в земята, с мъжко и женско отделение. Частично е преустроена през 1845-1850г. и след Чирпанското земетресение 1930г. Според стиловите особености и използваните декоративни мотиви, каменната пластика, описана от експедиция на Музеят на народните художествени занаяти и приложните изкуства в град Троян, е подобна на тази в църквите „Света Богородица” от Троянския манастир, „Света параскева” в Троян и „Свети Николай Летни” в с. Гумощник – Троянско – характерна за период, в който се създават условията за възраждане на традицията на фасадната архитектурно-декоративна украса на църковните сгради. Към момента липсват част от стенописите, част от иконите са унищожени или изнесени, каменните свещници са разрушени, липсват и двата капители с каменна пластика.

Историческата памет се пази и чрез паметниците и паметните плочи, които според Списък на намиращите се възпоменателни знаци, издигнати по повод участието на България във войните от 1885, 1912-1913, 1915-1918, 1944-1945 години на територията на Община Априлци, предоставен от Ловешкия музей са:

- Паметна плоча в кв. „Зла река“, град Априлци.
- Паметник в кв. „Острец“, град Априлци - ПК
- Паметник на загиналите във войните от кв. „Видима, град Априлци.
- Паметна плоча на загиналите в Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война от с. Велчево, община Априлци.
- Възпоменателна плоча на загиналите в Балканските войни и Първата световна война – с. Видима